

Julkisten palvelujen ongelma

Teoriassa ja käytännössä julkisten palveluiden — yhteiskunnallisten peruspalveluiden ja tulonsiirtojen — ylläpitämistä ja kehittämistä perustellaan erityisesti kahdella argumentilla. Distribuutioargumentin mukaan varakkaimpien on maksettava osansa vähäosaisten tarvitsemista palveluista. Tässä on palveluiden tasa-arvon idea, jota tuetaan progressiivisella verotuksella. Rakenneargumentin mukaan valtiovallan on vastattava julkisista palveluista, koska markkinat eivät siihen ainakaan tyydyttävästi pysty. Tässä on julkisen vallan jatkuvan kasvun idea. Julkisten palveluiden ongelma on siinä, että sekä distribuutio- että rakenneargumentti eivät pidä paikkaansa ja jokainen, joka niihin vetoaa, pyrkii käytännössä muuhun kuin mitä hän ilmoittaa tavoittelevansa.

Ensinnäkin julkiset palvelut kohtelevat kaltion niiden etua, jota julkisilla ohjelmilla halutaan suojella. Peter Townsend toteaa köyhyyttä käsittelevässä kirjassaan »Poverty in the United Kingdom», että vastoin yleistä käsitystä köyhät perheet hyötyvät sosiaalipalveluista vähemmän kuin varakkaat perheet. Kirjassaan »The Strategy of Equality» Julian Le Grand osoitti, että asunto-, liikenne-, koulu- ja terveystyöpalvelut suosivat systemaattisesti taloudellisesti paremmin toimeentulevia kuin huono-osaisia. Le Grandin mukaan johtopäätös pitää paikkansa mitattiinpa asiaa sitten tuloilla tai ammattiasemalla. Glen Bramley, Julian Le Grand ja William Low osoittivat »Policy and Politics» lehdessä tänä vuonna julkaistussa kunnallisverotusta koskevassa artikkelissa, että kuntien menoista vain noin 10 % meni palveluihin, jotka oli tarkoitettu yksinomaan köyhille. Charles Murray osoitti tutkimuksessaan »Losing Ground», että vähäosaisten aseman parantamiseksi tarkoitetut ohjelmat ovat vain heikentäneet ja pahentaneet heidän osaansa.

Syyt julkisten ohjelmien vaikutusten vääristymiseen ovat ilmeiset. Pyrkimys yleisiin sosiaalipalveluihin hyödyttää todennäköisemmin enemmistönä olevan, kohtuullisesti toimeentulevan keskiluokan etuja kuin vähemmistön etuja; sen ryhmän, joka ei omin voimin pysty pitämään huolta itsestään. Juhlallisista tavoitteista huolimatta sosiaaliviranomaiset keskustelevat mieluummin vertaisensa kanssa, jotka tietävät mitä tahtovat ja jotka tuntevat tien vallan keskukseen. Yleisiä sosiaalipalveluita kannattavat viranomaiset ovat käytännössä salaliitossa köyhiä vastaan. Peruskoulussa luokkakoon pienentäminen ei muuta mitään, koska opettajat jatkavat edelleenkin työtään muuttumattomissa rakenteissa vanhaa opetustapaa noudattaen. Luokkakoon pienentämisen todellinen vaikutus on siinä, että se vähentää opettajien työtä ja lisää opettajien lukumäärää ja sitä kautta vahvistaa opettajien ammattiliiton valtaa. Ei ole uutinen, että opetusministeriö ja kouluhallitus ovat opettajien tavoitteiden takana.

Toiseksi julkiset palvelut ovat tehneet ansaitsemattoman tulon mahdolliseksi yhteiskunnassa. Ansaitsemattoman tulon käsite on yksiselitteinen ja sillä tarkoitetaan valtiovallan organisoimaa tulonsiirtoa kansalaisryhmältä toiselle. Pinnalta lapsilisissä ei ole mitään ongelmaa. Käytännössä kuitenkin valtio pakottaa esimerkiksi lapsettomat maksamaan lapsiperheiden vapaaehtoisesti tekemistä valinnoista. Lapsiperheiden on helppo vedota siihen, että valtio maksaa lapsilisät, mutta näin asia ei ole. Valtiolla ei ole omia varoja, vaan se välittää kansalaisilta ottamiaan rahoja. Ansaitsemattoman tulon hankkimiseksi kansalaisten ja ryhmien on kannattavampaa investoida poliittiseen prosessiin kuin ansaita tuloja tuotannossa palvelemalla asiakkaita kilpailijoitaan paremmin. Kansantalous, jota mielellään kutsutaan kehittyneeksi markkinataloudeksi, muistuttaa yhä selvemmin 1700-luvun merkantilismia.

Kolmanneksi oletetaan, että progressiivisen verotuksen, jolla julkiset pal-

velut ja ansaitsematon tulo rahoitetaan, vaikutukset ovat neutraalit. Vaikutukset eivät ole neutraalit, vaan ne muuttavat ja vääristävät vakavasti niitä taloudellisen elämän perusteita ja kiihokkeita, joita ihmiset seuraavat. Vakavin ongelma on siinä, että redistributiivisten ohjelmien uskotaan lisäävän välittömästi vähäosaisten ja puutteenalaisten yleistä hyvinvointia. Käytännössä, kuten jokainen hallinnossa mukana oleva tietää, lisärahalta kunnostetaan tiloja, ostetaan laitteita, perustetaan uusia virkoja ja jopa nostetaan palkkoja. Lisärahas- ta hyvin pieni osa, ehkä juuri tuo alussa mainittu 10 %, tavoittaa sen ryhmän, jonka intressien edistämisellä määrärahan lisäystä on perusteltu. Ei ehkä sitenkään olla niin kaukana totuudesta, kun sanotaan, että progressiivisen verotuksen hyödyt julkisessa hallinnossa kasvavat geometrisesti ja todella köyhien ryhmässä aritmeettisesti.

Poliittisen, hallinnollisen ja taloudellisen establishmentin haluttomuus luopua progressiivisesta verotuksesta ja into pitää verovähennyksiä epäoikeudenmukaisina tukee edellä sanottua. Jos on pakko tukea lapsiperheitä, vähennykset ja tulonsiirrot johtavat samaan tavoitteeseen. Edellinen on taloudellisesti helppo ja yksinkertainen, mutta ei houkutteleva, koska sen toteuttaminen ei edellytä julkista hallintoa samassa määrin kuin tulonsiirrot. Vastaavasti asu- mista on helpompi tukea verovähennyksin kuin tulonsiirroin, jotka vaativat ras- kasta suunnittelu-, toteuttamis- ja valvontakoneistoa. Ollaanpa suuresta verouudistuksesta mitä mieltä tahansa, yksi asia on varma: Verouudistuksen ei sallittu vähentävän valtion tuloja, sillä muutoin meilläkin olisi harkittu negatiivis- ta tuloveroa. Progressiivisesta verotuksesta on myös tulossa vaurastuneen työ- väestön hirttosilmukka. Ryhmään kuuluvat tukevat välittömästi heitä itseään hyödyttäviä palveluita, mutta samalla he joutuvat maksamaan niistä yhä suu- remman hinnan. Itse asiassa puhuminen uusköyhistä tarkoittaa juuri tätä ryh- mää, jonka nettotulot jäävät progressiivisesta verotuksesta johtuen yhä pie- nemmiksi.

Hallintotieteeltä edellytetään kriittistä tutkimusta pitävien invarianssien löy- tämiseksi. Kutsuttakoon tätä hallintotieteelliseksi tietoisuudeksi, siksi, mitä tieteellisin keinoin voimme luotettavasti todellisuudesta tietää. Hallintotieteeltä edellytetään myös invariansseja rikkovaa ja uusia mahdollisuuksia avaavaa tut- kimusta. Kutsuttakoon tätä hallintotieteelliseksi mielikuvitukseksi. Ken pys- tyy nämä yhdistämään, hän luo hallintotieteellistä maailmankuvaa.

Risto Harisalo